

Új nevet keresnek a Zugló számára

Nő Budapest, folytonosan nő. S hogy köny-nyítsenek a kormányzásán: megszorítják a kerületek számát. A tíz kerületből tizenégyet csináltak. Az új kerületek egyike a Zugló lesz. Akikre tartozik, már török is a fejüket, hogy milyen nevet adjanak az új kerületnek, mert — amint mondják — *Zugló* az nem név.

Hát névnek, ugyan név a Zugló is, de köz-ünk maradjon, nem ideálja a magyar sza-vaknak és meglehetősen szerencsétlen íva-déka a *Zugligetnek*. A budai *Auwinckel-t Döbrentey* Gábor nevezte el *Zugligetnek* a már *Szigligetnek* nevezett *Szegliget* mintá-jára. Előzőleg azonban egy sereg ember jó ideig koptatta rajta az eszét, hogy a Winckel-miképpen forgassa át magyarra. A Winckel *szeg*, vagy *szög* szó szerinti fordításban és voltak, akik *Ligetszögnek* mondták az *Auwinckel-t*, de például a poéta *Orczy Lőrinc*, „*setét szuk*“-ot ír; a *Honművész* pedig 1833-ban „*Ligetszug*“-ot. Buda város taná-csa azonban *Döbrentey* Gábor szó-kreációját fogadta el 1847-ben, mert akkoriban *Döb-rentey* akadémikus is volt, helytartótanácsos is volt és senki sem mert neki nemet mon-dani.

Miből lett a Vérhalom?

De tudós *Döbrentey* uramnak ezenkívül is nyomja a lelkiismeretét néhány ilyen ma-gyarosítási furcsaság. A budai tanács ugyanis 1847-ben őt bízta meg a budai hegy-nevek megmagyarosításával, de ebbeli teljesítménye nem mondható túlságosan szerencsésnek.

A *Rózsa-dombot*, melyet „*Kalvarienberg*“-nek hívták azelőtt, az ő javaslatára nevezték *Rézmál-nak*. Az ember nem érti, hogy mi köze ennek a dombnak a rézhez? *Döbrentey* azt mondja, egy 1394-ből keltezett latin ok-levelelől szedte ki a „*Rézmál*“ szót. Csak hogy ez a szó alighanem *rozmál*, vagyis rózsa és nem réz.

A *Szemlő-hegyet* valamikor *József-hegynek* hívták, mert szent József szobra állott rajta. *Döbrentey* azért keresztelte el *Szemlő-hegy-nek*, mert szerinte 1686-ban Budavár vissza-vétele alkalmával Lotharingiai Károly vezér-kara erről a hegyről *szemlélte* az utolsó os-tromot.

A *Vérhalom* neve valamikor *Ferenc-hegy* volt. *Döbrenteynek* ez nem volt jó. Ezt is megértjük. De miért nevezte el *Vérhalom-nak*? Azért, mondja a kitünő tudós, „mert már Zsigmond király idejében itt takarítottanak el a belbékéltenségek folytán kivégzet-tek tetemei“. Például Héderváry Kont István lenyakazott 32 társát is itt temették el és éjjel, titokban ide hozták Hunyady László holttestét is a Szent György-térről. Eddig meg is értjük a dolgot, de még mindig nem ért-jük zum Gottes Willen, a *Vérhalomot*. A *hal-mozás*-szót már a XVIII század elején is-merték. Akkor azt mondták „bűnt bűnnel halmozván“. *Széchenyi* azt írta: „porban he-verő halmazványok“, de *Döbrentey* hiába halmoz vért vérre, halom soha sem lesz be-lőe. *Joanovits* Pál, a nem rég elhunyt nyu-galmazott államtitkár, ki maga is szeretett nyelvészkedni, nem tudta, hogy *Döbrentey* fabrikálta ezt a rettenetes szót. A budai taná-csot gyanúsította vele. *Joanovits* azután a kö-vetkezőképp magyarázta meg a *Vérhalom* eredetét. Szerinte a *Vérhalom* vidéke vala-mikor mocsaras vidék lehetett, melyen sűrűn termett a pióca, vagyis a *Blutegel*; ezért szerinte joggal nevezhették volna ezt a vidé-ket valamikor *Piócás-nak*. Ezen a vidéken azonban svábul beszélnek az emberek, — mondta *Joanovits* — és *Blutegel* helyett *Blut-hügel-t* mondtak. Ezt a *Bluthügel-t* fordította le magyarra, aki új nevet adott ennek a vi-déknek. Így *Joanovits*. Csakhogy *Joanovits*

nadályteoriája ép olyan bolondság, mint *Döbrentey* *Vérhalma*. Egy dologban volt csak igaza *Joanovitsnak*; abban, hogy ezen a vi-déken svábok laktak, de piócák nem laktak soha.

Sasad-ot azért nevezte el *Sasad-nak* *Döb-rentey*, mert *Mátyás* király Buda városának ajándékozott egy *Sasad* nevű birtokot, mely azelőtt *Visegrád* birtoka volt. Máiig sem tud-juk, hol volt *Sasad*, de *Döbrentey* ráfogta erre a hegyre, melyet a nép ezelőtt *Burger-berg-nek*, vagyis *Polgárhegynek* nevezett. A szomszédságában levő másik hegynek vi-szont *Adelberg*, vagyis *Nemesek-hegye* volt az igazi neve. Viszont a régi német világban ennek a nevének is elferdítették *Adelberg-re*. Azért hívják ma a *Nemesek-hegyét* *Sashegy-nek*.

Grünfeld és Guger

A *Kelenföldet* *Greenfeld-nek* írták a XIII. századból maradt oklevelek. De arra már rájöttek a szavak eredetének kutatói, hogy a régiek nem vadon termett tormáról ne-vezték így ezt a földet, — mint némelyek hi-zszik — hanem mert fonetikusan írták a svá-bos dialektust. Bizony *Grünfeld* volt a becsü-letes neve ennek a vidéknek, melyet ma *Ke-lenföldnek* ismerünk. Érdekes, hogy a *Lipót-mezőt* és vidékét *Nyék-nek* nevezte el *Döb-rentey* és nagyon helyesen tette, mert ott té-rült el *Nyék* falu és *Mátyás* király híres va-daskertje. Így mondja ezt *Oláh* Miklós esz-tergomi érsek is, ki 1536-ban, mikor könyvét írta, még látta a híres királyi vadaskert fa-lait. A budai őslakók azonban sosem tudtak megbarátkozni *Nyék* nevével és *Lipótmező-nek* hívják ma is ezt a vidéket, melyet nem I. *Lipót* király után, de még csak nem is II. *Lipót* király után neveztek el, hanem a nagy mezős terület első tulajdonosa *Göpp* *Lipót* molnár után, ki 1820. táján vásárolta meg a hatalmas területet.

Bizonyos, hogy *Döbrentey* Gábort a leg-jobb szándék vezette, mikor a budai hegye-ket meg akarta magyarosítani, de a szócsináláshoz nem elég a jó szándék; érzék is kell hozzá. Hogy mennyire így van, az mutatja meg, hogy a nép csak azokat az új szavakat fogadja el, melyek megfelelnek finom nyelv-érzékének. *Döbrentey* *Csilebérc-nek* nevezett el egy hegyet, melyet ma minden turista *Guger-hegynek* nevez. Tudják-e, ki az a *Guger*, ki nevet adott a *Csilebércnek*? Nem valami régi nagy politikus, notabilitás, vagy lokálpatrióta, hanem *Guger* svábos kiejtés-sel annyi, mint *Kucker*, úgyhogy tulajdonkép-pen *Messzelátónak* kellene mondanunk, ha magyar néven akarnók nevezni a „*Guger*“-hegyet.

A *Lindberget* *Hárs-hegynek* nevezi a kö-zönség és nem *Bátorhegynek*, ahogyan a ne-mes budai tanács ekkor keresztelte; a *Mátyás-csor-gót* pedig *Disznó-főnek*, míg *Kőberbék* a kö-zönség használatában megmaradt *Kamara-erdőnek*. Az egykori *Galgenberget* azonban szívesen nevezzük *Dobogónak* nemcsak azért, mert a XVII. században is így hívták, hanem azért is, mert jó magyar szó, mely nem sérti a fület.

A főváros két kitünő tisztviselője: dr. *Flax-mayer* József és dr. *Medriczky* Andor abban a figyelemreméltó és érdekes könyvben, melyben megírja a budapesti kerületi előjáráságok történetét: megemlíti azt is, hogy gróf *Széchenyi* István Budapest egyesítésének gondolatát már 1829-ben felvetette. Nemcsak agitált a két város fuzionáltatása érdekében, de új nevet eszelt ki az egyesített főváros számára. *Honderűnek* akarta elnevezni Buda-pestet. Furcsa ötletérő, melyhez a végletekig ragaszkodott. — *Széchenyi* az ilyesmiben nem értette a tréfát — csak akkor mondott le, mikor báró *Eötvös* József maliciózan megjegyezte, hogy a franciák félre fogják ér-teni a *Honderűt*, *Honte des rues*, „az uccák szégyen“-ére fognak gondolni.

Ezért kell vigyázni ezekkel a nevekkal.

Pásztor Mihály